

Jelentés a Budapesti Sport Egyesület Barlangkutató Csoport

1977. évi munkájáról

Ebben az évben a csoportnak elsődleges célkitűzése a csoport technikai és szakmai fejlesztése és a kutatómunka jobb lehetőségének megteremtése volt. További feladatunknak a kutatási területeink feltárását, adatok gyűjtését és ezek feldolgozását tűztük ki.

A célkitűzéseknek megfelelően az alábbi csoportosításban készítettünk beszámolót:

- 1/ A csoport kutatási területei
- 2/ A csoport létszáma
- 3/ A csoport pénzügyi helyzete
- 4/ Csoportélet: az 1977-es munka részletezése
 - a/ Klubnapok
 - b/ Előadások
 - c/ Bemutató barlangturák
 - d/ A csoport egyéb tevékenysége, technikai fejlesztése
- 5/ Gyakorló barlangturák, kirándulások
- 6/ Mászás és biztonságtechnikai gyakorlatok
- 7/ Feltáró tevékenység 1977. jan. 1-től 1977. dec. 31-ig
 - 1.1. Őszi-barlangi munkák az év első felében
 - 1.1.1. Nyári kutatótábor az Őszi-barlangnál
 - 1.1.2. A tábor munkája
 - 1.1.3. A tábor eredményei
 - 2.1. Bátor László-barlangban folyt munkák az év első felében
 - 2.2. Bátor László-barlangban folyt munkák az év második felében
 3. Az Áfonya-barlangi munkák
 4. Tamás-lik-barlang munkái
- 8/ Kutatási területek leírásai
 1. Őszi-barlang
 2. Bátor László-barlang
 3. Áfonya-barlang
 4. Tamás-lik
- 9/ Összefoglalás

1/ A csoport kutatási területei

Az 1977-es esztendőben a Budapesti Sport Egyesület Barlangkutató Csoport kutatási területei a következők voltak: Budapesten kívül, Csobánkán található Tamás-lik, Budapest és környékén, a Nagy Hárs-hegyen lévő Bátor László-barlang, máriaremetei Őszi-barlang és az Áfonya-barlang a Rózsadombon.

2/ A csoport létszáma

A csoport létszáma az év elején /próbaidejűvel együtt/ 23 fő volt. 1977. december 23-ig /próbaidejűvel együtt/ 16 főre csökkent.

3/ A csoport pénzügyi helyzete

A csoport bevétele az 1977-es évben 13.500 Ft volt. Az 1976-os évben maradványként jelentkezett 412 Ft. Az 1977-es évi BSE támogatás 5000 Ft volt. A Magyar Televízió a

film forgatásért 3500 Ft-ot fizetett. A csoport tagsága hozzájárulásként befizetett 5000 Ft-ot. Az 1977-es nyári kutatótábor költsége 4500 Ft volt, technikai felszereléseket vásároltunk 3000 Ft-ért. Egyéb vásárlás 2700 Ft volt. A teljes kiadás tehát 10.200 Ft volt, maradványként jelentkezett az 1978-as évre 3300 Ft.

4/ Csoportélet /az 1977-es munka részletezése/

a/ Klubesték

Az 1977-es év folyamán minden osztoztörtökön a BSE klubjában tartottuk összejevetelünket, melyek keretében az egyesületi ügyek és kutatómunka szervezésén kívül számos vetített képes előadás hangzott el. Az előadások igen változatosak voltak.

b/ Előadások

A csoporttagok képzése előadások és gyakorlati foglalkozások által történt. Az előadásokon kívül vitákat is szerveztünk, melyek témája általában egy barlangkutatócsoport felépítése és tevékenysége, illetve a saját csoportunkban tapasztalt jelenségek voltak. A viták elsődleges célja, hogy a csoporttagok jobban megismerjék és megértsék csoportunk feladatát és célkitűzését. Természetesen részletesebb és szakszerűbb előadásokra a jövőben is szükség lesz. Az év második felében diavetített élménybeszámolókat tartottunk az elmúlt eseményekről és a nyári táborról.

c/ Bemutató barlangturák

d/ A csoport egyéb tevékenysége, technikai fejlesztése

5/ Gyakorló barlangturák, kirándulások

6/ Mászás és biztonságtechnikai gyakorlatok

7/ Feltáró tevékenységek az 1977-es esztendőben

1. Máriaremetei fennsík Öcsi-barlang

1.1. Öcsi-barlangi munkák az év első felében

Az Öcsi-barlang feltárásán, illetve feltárás folytatásának előkészítésén öt alkalommal átlag hat fővel összesen 280 munkaórán vettünk részt. A feltárás fő célja egy új bejárat újraásása volt, ugyanis a régi törmelékfal aljában bujt meg, ahonnan veszélyes volt a folyamatos munka. Ácsolatot készítettünk a régi bejárat elé és a már meglévő ácsolat alá és a beszakadásban lévő megmaradt törmelékot mögé töltöttük. Körülbelül 8 m³-t ezzel előkészítettük a július 29-től augusztus 14-ig tartó nyári kutatótáborunkat.

1.1.1. Nyári kutatótábor az Öcsi-barlangnál

A tábor előkészítése

Sorrendben az első Öcsi-barlangi nyári tábor előkészületei júniusban kezdődtek el. Az előkészítéseket Lipcsei Tibor és Józsa György végezte első sorban. Dalogh István és Kovács Kázmér, valamint a csoporttagság közreműködésével. Az élelmezés, tábori életmentő felszerelés biztosításán kívül elkészítettük a gépi felszerelést. Világítási és gépüzemeltetési energiaforrásként helyrehoztuk az egy kilowattos benzinüzemű agregátort. A bontási munkánk elősegítésére egy Hilti te 60-as ütvefurógépet kölcsönöztünk. Helyrehoztuk a csoport felszíni kézi oszloplőjét. Elkészítettük az ürdögös szerkezetet, amivel átakasztás nélkül a beszakadásból a felszínre tudjuk szállítani a törmelékot. Ehhez elkészítettük a két darab 100 l billenő piklit. Biztosítottuk a telefonkapcsolatot a tábor és a barlang között.

1.1.2. A nyári kutatótábor

A kutatótábor július 29-től augusztus 14-ig tartott. A oélkítkezés két részből állt:

- A gyors feltárás érdekében az új bejárat átfurása, és a barlangból való teremtés.
- A tábor másodlagos célja, hogy amennyiben lehetséges a gyakorlatban is megismerkedjenek a csoporttagok a többnapos munka-táborral.

A kutatótábor előtt napokra lebontott munkatervet készítettünk. A munkaterv készítésénél arra törekedtünk, hogy mindenki foglalkoztatva legyen és lehetőleg mindenki legalább ugyanannyiszor vegyen részt mindegyik munkafolyamatban, mint mások. Továbbá figyelembe kellett venni a változó létszámot is.

A felmerülő műszaki problémák miatt nemhogy a barlangból termelhettünk volna, de még az új bejáratot sem tudtuk elkészíteni. Mintegy két méter mély 1,5 m² alapterületű aknáat sikerült kivésnünk, osáknem végig szálkőben. A munka során kipróbáltuk a csoport által készített kézi oszrlőt és az ördögös szerkezetet. A tábor alatt többször végeztünk rászásgyakorlatokat a közeli Hétlyuk-zsombolyban, az új csoporttagok gyakorlati oktatásaként. A tábor vezetését a csoportvezető irányítása mellett, két csoporttag gyakorlati feladatként végezte.

1.1.3. A tábor eredménye

Összefoglalva a tábor eredményeit, megállapíthatjuk, hogy az Ücsi-barlang feltárásában reális kutatási irányt lehetett kijelölni. Egyelőre ezen a táboron a műszaki problémák miatt nem voltak meg a hatékony munka feltételei. A táboron átlag 9 fővel, 930 munkaórát végeztünk, és körülbelül 6 m³ követ szállítottunk a felszínre.

2. Nagy Hárshegy, Bátori László-barlang

A Bátori-barlangban az év folyamán 15 alkalommal átlag 7 fővel 753 munkaórában végeztünk feltáró munkát. A vésési munkák részben gépekkel, de túlnyomórészt a feltételezhetően már a középkori bányászat által használt technikával történtek. Ennek lényege a következő: a kőzetbe 15-35 cm hosszú lyukat furtunk, a furás közben keletkező kőport időnként egy darab műanyagcsővel kifujtuk. A kitisztított lyukba vizet öntünk /annyit, hogy megteljen/, majd egy, a lyuk méreténél kicsit nagyobb, lehetőleg kupos rudat, vésőt stb. helyezünk rá, és hirtelen nagy ütéseket mérünk rá. Mivel a rudat, vésőt a lyuk mérésével néhány mm-re nagyobbra választottuk, így a víz nem tud a véső mellett kifröskölni. Az ütések hatására a víz nyomása annyira megnő, hogy kettérepesztí a kőzetet. Ez a módszer csak szálkőben használható, mert repedezett kőzetben a víz elfolyik.

A feltáró munkát a bányaszakaszból a Huzatos-ágnak a végpontján és az Y-ág Pálosok-termének alján végeztük. A Huzatosnál sikerült egy m³-t igen kemény kőzetben kivésni. A Pálosok alján öt méter mély, egy méter átmérőjű kúrtót találtunk, melynek oldalát borsókő borítja.

Folytattuk a Manyószakasz Piramisok-termében felhalmozott törmelékének felszínre szállítását is. A Bejárat-terem és a Piramisok-terme között drótkötélpályát építettünk ki, így 12 m³ törmelékot szállítottunk a felszínre. Párhuzamosan a feltárással a villanyhálózatot javítottuk. A feltárt bejáratú ajtót megjavítottuk, megerősítettük és a tönkrement zárszerkezetet kicseréltük.

3. Áfonya-barlangi munkák

Konkrét feltáró munkát nem tudunk végezni az Áfonya-barlangban. A feltárást az akadályozta, hogy a barlang egy ház kertjében van, a kertben nem halmozhatjuk fel a törmeléket, mert ez a környék arculatát osufitaná. Próbáltuk megoldani, hogy időnként a törmeléket teherautóval elszállítsák, sajnos eredmény nélkül. A másik problémánk az, hogy nem tudunk ácsolni, mert nincs rá módunk. A feltárási lehetőségeink hiányában térképet készítettünk a barlangról és vaslétrát helyeztünk a bejáratí aknába.

4. Csobánka, Tamás-lik

A barlangot 1977 márciusában találtuk a bányá fal aljában, teljesen eltömődve, a robbantás során behullott és elzárt törmelékkel. Néhány alkalommal sikerült feltárni a két méter mély függőleges, ovális keresztmetszetű bejáratí aknát, majd egy kisebb keresztmetszetű, lejtős folyosót. A folyosó végén a barlang keresztmetszetének szelvénye kiszélesedett, innen lefelé haladva a törmelékben néhány kisebb oldalágat találtunk képződményekkel. A barlangot idáig 12 m hosszán tártuk fel. A feltárást megnehezíti a szűk keresztmetszetű folyosókon keresztül a törmelék felszínre szállítása és az, hogy a közelben lakók szemetet, üveget dobálnak be a barlangba. Ezért októberben a Barlangtani Intézettől kapott légó ajtóval a barlangot lezártuk. Ebben az évben 11 alkalommal átlag 6 ember 354 munkaórát töltött feltárással.

8/ Kutatási területek leírása

1. Az Öcsi-barlang részletes leírása

A Remete-hegy felső-triász dachsteini mészkőben, a 423 méteres magassági pont közelében található az Öcsi-barlang. /A barlang volt csoportvezetőnk becenevét viseli./ A barlang egy kb. 5-6 m átmérőjű hévizes eredetű gömbfülke beomlása által kialakult beszakadásból nyílik. Hasonló nagy, 3-4 m átmérőjű gömbfülkék alakultak ki a jól fejlett kőzetpedések mentén. /Ezek bemérése folyamatban van./ Az eddig feltárt fülkék erősen feltöltődtek, részben a mennyezetről, illetve az oldalfalokról származó kőtömbökkel, részben - de nagyobbrészt - a barlang másodlagos, víznyelői működése során behordott törmelékkel.

Több helyen található a barlangban felszín felé törő 1,0-1,5 m hosszú vakkürtök és az oldalfalakon a kürtök kisebb beöblösődése. Ezek méretei a következők: szélessége általában 1,0 méter, mélysége 0,5 méter, magassága 0,3-0,4 méter. A beöblösődésekben "hegyitejjel" /kaolinszerű anyag/ összecementálódott ököl nagyságú törmelék található. Ezek feltehetőleg egy korábbi, eredetileg jóval magasabban lévő törmelékszint süllyedése után maradtak fenn, az ilyen beöblösődések természetes csapdáiban, indikálva a törmelékszint eredeti magasságát.

A hévizes beszakadás keleti részén, ami az épségben maradt gömbüst oldalfala, egy keskeny, feltehetőleg felszíni víztől származó bevágódás, vagyis karr-baránda található. Déli része kisebb hévizes oldásokkal és rózsaoeppkövekkel borított meredek fal, a nyugati része pedig egy nagyon összetüredezett függőleges fal. A fal felső pereme alatt egy méterrel kb. 1 méter átmérőjű gömbfülke maradványa látható. A beszakadás északi oldalát felszíni eredetű törmelékfal alkotja. A beszakadás oldala felé hajló fekvő kőzetben különböző elszíneződésű, nem egyenletes vastagságú agyag lerakódást találtunk. Ebben az agyagrétegben több letört oeppkővet

is találtunk, amelyek nagysága 2-3 cm-ig, átmérője 1 cm-től 2-2,5 cm-ig változik. Törési felületükön jól látható a függő cseppkövekre /sztalaktit/ jellemző gyűrűs szerkezet. A barlang bejáratánál található első fülke nagyrésznél színe hófehér az un. hegyitejtől. A falat több helyen cseppkőosipke és cseppkőfodor borítja. A fülke bejáratú oldalfala fej nagyságú törmelékből és egy kb. 2 m hosszú és 1 m magas kőtömbből áll. A további törmelék útját valószínűleg ez a kőtömb állhatta el a beszakadás idejében.

A következő terem a Csiga-ház. Nevét a K-i oldalfalon és a mennyezet K-i részén a szálkőzetből kipreparálódott Mollusca, főleg csiga /Gastropoda/ ősmaradványokról kapta. /A kövületek többsége Trachynereita sp. és Nerifaria sp.-ből áll. A vizsgálatot Szabó János, a TTM Őslénytár segédmunkatársa végezte el./ A terem nevére utal a kupola Ny-i oldalának osigaházszerű felemelkedése és kb. 1 m átmérőjű gömbüstben történő végződése is. A falak színe világos agyagsárga. Tágas, száraz fülke, képződmények nélkül.

A következő terem ideiglenesen a Kagyló-terem elnevezést kapta, a mennyezetén látható kagylólenyomatról. A terem képződményekben is színekben egyaránt gazdag. A hófehér hegyitejtől a májbaránig, a sárga és barna színek különböző árnyalatai találhatóak meg. Ebben a fülkében, ahogy hanyattfekve becsuszunk a terembe, balkéz felé egy kisméretű cseppkő tetarata és egy cseppkő "dudor" látható az összecementálódott törmelékpadkán. A terem mennyezetén és a talpszintet alkotó kőzettörmeléken, amely valószínűleg szintén a mennyezetről származik, rózsaszalmacseppkővet és /vagy cseppkővel bevont borsókövet találtunk/. Kovács Judit csoporttársunk ezen a részen kismennyiségben hévizes eredetű barit dolomit ásványegyüttest talált, amiből mintát vett vizsgálat céljára. Több helyen láthatunk a falakon vasas elszíneződést és kiválást is. A teremből két szűk járat folytatódik. Az egyik Dk-i irányban, a Kagyló-terem talpszintje alá hajló mennyezete alatt 2-2,5 métert halad előre a törmelék között. Alján cseppkőkéreg és cseppkő tetaráták által közrefogott "tavacs-kák" láthatók.

A másik kuszoda, az un. Karistol-ág, Ny-i irányban található. Erősen kanyargó, majd önmaga alá hajló, a végén kis kiöblösődései. A további járatot a törmelék elzárja. A járat ösvényfolyosóra emlékeztet. A falak világossárgák, helyenként apró borsókő borítja. Majdnem minden kanyarnál láthatunk egy-egy kb. 1-1,5 méter hosszú, a felszín felé tartó kürtőt. Ugy tűnik, hogy a feltörő víz ezeken a kürtőkön akarta folytatni útját, majd egy alkalmasabb repedést találva, éles szögben irányt változtatott, míg végül az un. Kagyló-terembe ért. A barlang Csigaház és Kagyló-teremben, a törmelék felszínén, illetve néhány centiméterrel ez alatt, különböző kis rágsálók és egyéb állatok maradványait találtuk meg. A csontmaradványok egy részét Dr. Topál György vizsgálta meg. Ezek megállapítása szerint több ezer éves vadon osigolya, gyík fog, hörcsög állkapocs és nyulcsontok voltak.

A második alkalommal talált csontmaradványokat Dr. Jánossy Dénes vizsgálta meg, melyek véleménye szerint párszáz éves mezei nyul /Lepus europaeus, Pallas/, róka-tejfogas kölyök /Vulpes vulpes Linné/, hörcsög /Cricetus cricoetus Linné/, és házimacska /Felis domestica, Brisson/ csontjai voltak. Feltehetőleg a beszakadás után a kőtömbök között szivárgó víz mosta be a finom hordalékkal együtt a csontmaradványokat.

Müller Pál megtekintette a barlangot, geológiai észrevételeivel, véleményével megerősítette a fent leírtakat. Hangsúlyozta, hogy az Öcsi-barlang feltárása elhelyezkedése miatt is jelentős, mivel feltehetőleg formakinosán, ásványain és képződésényein jól tanulmányozhatóvá válik majd a Remete-szurdok-völgy és Solymár közti hévizes tevékenység átmenete.

Remete-szurdok-völgy és Solymár között ez az egyedüli ismeretes barlang, bár a környék tüzetesebb bejárása során a csoporttagok több, eddig még eredetüket nem tisztázott oldásforrásokat, illetve kisebb üregeket találtak. Feltételezzük, hogy a fennsík alatt több karsztos és hévizes barlangüreg húzódik, s ezek többsége üszszeköttetésben is van. Feltételezésünk a Szurdok-völgy nagyszámu ürege és a karsztos fennsík bejárása során gyűjtött tapasztalatokból ered. A környék felmérése és a további adatgyűjtés folyamatban van. Itt mellékeljük az Öcsi-barlang 1977-ben készített térképvázlatát.

2. Az Áfonya-barlang ismertetése

A barlang Budapest II. ker. Áfonya u. 9. számú ház kertjében, kb. 215 m Af magasságban, budai márgában található. A barlang jelenleg ismert része egy É-Ék-i irányu, keskeny, közel ellipszis alakú, lefelé tölosérszerűen szélesedő kürtő. A kürtő fő /felső, felszínhez közel eső része/ szélesebb, s kupolában végződik. A kupola részben oldás, részben omlás következtében keletkezett, kb. 1 m átmérőjű gömb-süveg. Az omlás a közel vízszintes repedések és a márga 20-50 cm-es táblákban való elválása, a felbontozódás következményeképpen következett be. A kupola fölött, a felszínhez közeledve ez az összetöredezetttség egyre erősebb. Ez megfigyelhető volt az eltömött járatszakaszokban és a kibontott, kupola melletti mesterséges aknában is.

A kertben több beszakadás is volt, amit a lakók rendszeresen feltöltöttek. Feltehetőleg ezek kisebb forráskürtők beszakadásaiából, illetve a kitöltő anyagok meg-süllyedésétől keletkeztek. Az Áfonya-barlang természetes bejárata az erősen össze-töredezett, s a környező fák gyökérzetéből szétronosolt járat mennyezetének besza-kadásával keletkezett. A mellékelt térképvázlaton látható szakaszt 1974-ben, illet-ve 1976-ban tömtük el a mennyezet omlásveszélye miatt.

A barlangban apró un. "farkasfog" kalcitkristályon, kevés limonitkiváláson kívül csak barlangi agyagkitöltés található, amely helyenként szürke, illetve vörös el-színeződésű, illetve helyenként márgásabb összetételű. A barlang szellőzése a vi-szonylag csekély /18 m/ mélységhez képest szűk keresztmetszete miatt igen lassu. A levegő hőmérséklete 5-10 °C között ingadozik, a felszíni hőmérséklet és páratar-talom függvényében. Huzamosabb esőzés után hosszú ideig osöpg a beszívárgott víz a töredezett monnyezetről.

Az Áfonya-barlang, a Pál-völgy-, Mátyás-hegyi-, Ferenc-hegyi-, Szemlő-hegyi-barlangokkal ellentétben alsó oligocén budai márgából indult, illetve onnan nyílik. Rétegtani megfigyelések alapján ezen a területen a budai márga lepusztulásos üledék hézaggal települ a felső eocén nummuliteszes-dysociclinás mészkőre. A területen max. 10-15 méteres térképező furások vannak, így csak a rétegek települési adatai-ból /rétegdőlés/ következtethetünk a mészkő megjelenésének feltételezhető mélysé-gére.

3. Bátori László-barlang leírása

A Bátori László-barlang Budapest határán belül, a Nagy-Hárshegy oldalában, a hegyen körbefutó sétány mellett, kb. 423 mBf magassági szinten, felső triász dachsteini mészkőből indul. A dachsteini mészkőben és oligocén Hárshegyi homokkőben alakult ki egyidejűleg. Tipikus hévizes barlang, mind a víz oldó hatása által létrejött formakínosokat /gömbfülkés felépítés/, mind a vízből kiváló ásványegyüttest tekintve. A hévizes jelleg létrejötte után a Budai-hegységet ért tektonikai mozgások hatására kialakult másodlagos törések mentén hidegvizes képződmények is keletkeztek a barlangban.

A hévizes tevékenységben két szakaszt különíthetünk el a barlangban található ércek és az érce által átjárt kőzet, ill. az érceel kitöltött tektonikus hasadékok elrendeződése alapján. A mélyből feltörő melegviz gazdag vasvegyületeket tartalmazott oldott állapotban. A kritikus hőmérséklet elérésekor a vízben lévő vasó, a kőzetet átítatva /homokkő/ ill. a hasadékokat kitöltve /mészkő/ kivált. Az ásványokon kívül több helyen gazdag karbonát ásványok alkotta borsókó képződmények borítják a barlang falait. Helyenként tekintélyes vastagságú cementációos rétegeket /álfenek/, cseppköveket, ill. szalmacseppköveket is találtunk, amelynek jelenléte már a hidegvizes szakaszra utal.

A barlang jelenleg kb. 300 m hosszon, kb. 60 m mélyen feltárt. A középkorban bányászták a barlang vasércét, egyes folyosókat a középkori bányászok alakították ki. Középkori vésés technikájukat kikisérletezve, ezt mi is használjuk a továbbjutás keresésére.

4. Tamás-lik leírása

A Tamás-lik-barlang a Pilis hegységben lévő Csúos-hegy /Kőfejítő hegy/ oldalában, Csobánka község mellett, a turista uttól 140 m-re 220 mBf szinttel található. A barlang bejárata a korábban felhagyott kőbánya É-D irányban huzódó falából nyílik. Tektonikus hasadék mentén kioldott, hidegvizes, fosszilis víznyelő barlang. Jelenleg a barlang 12 m hosszban feltárt, alját törmelék lejtő alkotja. További kutatása eredménnyel kecsegtet, mivel a völgy talpszintje, amelyben Csobánka fekszik, kb. 50-70 m-rel lejjebb huzódik, mint a barlang jelenlegi fenékszintje.

A kőzet, amelyben a barlang kialakult, felső triász, dachsteini mészkő, amely tektonikai hatások által keletkezett vetők, repedések mentén, jól karsztosodó kőzet, és így könnyen alakul ki benne barlang. Erre utal a környéken található több már ismert barlang jelenléte is. A barlangban jó példákat találunk a hidegvizes oldás nyomaira. A barlang alaprajzi térképén látható "4" - "7"-es pontok közötti szakasz szép cseppköveket és pár cm-es szalmacseppköveket tartalmaz. A "6"-os mérési pontnál egy viszonylag nagy keresztmetszetű, eltömődött fosszilis nyelőkürtő található. Ez a bányaudvar alá nyúlik. A barlang általában szűk keresztmetszetű, az oldalfalakon jól látható a víz és a törmelék együttes munkájának nyoma. Várható, hogy a barlangban a feltárás során több, a fosszilis víznyelő barlangokra jellemző képződményeket fogunk találni.

9/ Összefoglaló

Számos nehézség ellenére csoportunk 1977. évben is aktívan végezte feladatát. Ez-éves tervünket nagyrészt teljesíteni tudtuk.